

והטעם שצריך כהן נוסף למירוק, כי הכהן הגדול אינו יכול להשלים את השחיטה, משום שעליו להזדרז לקבל את הדם, שהרי כל עבודות יום הכיפורים כשרות רק בו (רש"י כאן ולקמן א, ב; תוס' ישנים כה, ב ד"ה או דלמא, בת"י השני). ויש סוברים, שאפשר לכהן הגדול לשחוט לבדו את כל הכיפורים ולהזדרז גם לקבל את הדם, אלא שהדבר כרוך בטייחה, ורוצים לחסוך ממנו טיחה זו מחמת חולשתו ביום הכיפורים שמתענה ועובד את כל עבודות היום (תוס' ישנים שם, בת"י השלישי). ויש סובר, שהכהן הנוסף למירוק הוא משום 'ברוב עם הדרת מלך' (רש"י חולין כט, ב; מביא שמעם פירוש זה, אך דוחה אותו, כי ביום הכיפורים הכתוב הקפיד שהעבודות יעשו על ידי הכהן גדול 'וגירש את רוב עם').

אָמַר קָרָא 'שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' וְכוּ' וְאָמַר רַחֲמָנָא עֲבִיד בְּהַ מַּעֲשֵׂה חֲטָאת, והטעם שאמרה תורה לעשות בתמיד מעשה חטאת, משום שהתמידים היו מכפרים, תמיד של שחר על עבירות הלילה, ותמיד של בין הערבים על עבירות היום (במדבר רבה פנחס כא), ולפיכך, אמנם הוא קרבן עולה, אך גם מכפר כחטאת (מעשה רוקח [לר"א רוקח] על המשנה בתמיד ד, א).

והחולקים על רבי שמעון איש המצפה סוברים, שלא הקיש הכתוב את העולה לחטאת לענין מתן הדמים, שהיא סברא משונה קצת לעשות בדמים חציו מעשה חטאת וחציו מעשה עולה (ראב"ד תמיד ל, ב).

הָתָם פִּסּוּק מִתְּנֹת בְּעֶלְמָא הִיא - שְׂכִינָא שְׁתֵּי הַמִּתְנֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת נִיתְנוּת בְּקֶרֶן אַחַת, לא ניכר שעושה בעולה מעשה חטאת (רש"י; ריטב"א). ויש שפירש, ששתי המתנות השניות הניתנות כחטאת אינן דומות לגמרי לחטאת, שאמנם נתן שתי מתנות כחטאת, אך לחטאת הוא טובל אצבעו בדם לכל מתנה ומתנה, ואילו כאן הוא טובל אצבע פעם אחת לשתיהן, וגם שיעור דם המתנה הוא כשיעור מתנה אחת של עולה אלא שמחלקה לשתים (רבינו אליקים).

וְנִיתִיב אַחַת שְׁהִיא שְׁתֵּי לְמַטָּה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה, שְׁתֵּי שְׁהִין שְׁתֵּי לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאת, וסוברת הגמ' בשאלתה, שכמו שבנתנית שתי המתנות בקרן אחת לא ניכר שעושה מעשה חטאת, כך גם בנתנית דמים למעלה מחוט הסיקרא, אין שינוי כל כך מנתנית דמים של שאר עולה הניתנים למטה מחוט הסיקרא (שיח יצחק).

כְּמַמְנָא - כשליח בית דין המלכה שלשים ותשע מלקות, שאינו מכה באותו מקום בגוף האדם הלוקה, אלא מתחיל להכות בכתפיים ומכה והולך כלפי מטה, וכך גם בהזאות היה מזה אחת למטה מחברתה, והמשנה שאמרה 'אחת למעלה ושבע למטה' כוונתה לענין צורת ההזאה, שמתבאר לקמן (נה, א) שבהזאה הראשונה היתה גב ידו כלפי מטה והזה כלפי מעלה, ובשאר ההזאות היתה גב ידו כלפי מעלה והזה כלפי מטה, ונפלו הדמים במקומות שונים (רש"י כאן, ולקמן נג, ב ו-ג, א, ובחיים לח, א). ויש מפרשים, שהמלקות כולן באותו מקום בגוף, אלא שבזמן המלקות האדם הלוקה מתכופף, ושליש מהמכות מלקים אותו לפניו, ושני שלישי מאחוריו (מכות כב, ב), וכשמלקים אותו מלפניו, יד המלכה מושטת כלפי מטה, וכשמלקים אותו מאחוריו, יד המלכה מושטת כלפי מעלה, כך גם היתה יד הכהן בהזאות, שבהזאה ראשונה היא כלפי מטה והזה כלפי מעלה, ובשאר הזאות להיפך, ונפלו כל הדמים במקום אחד (תוס' ישנים; תוס' רא"ש; ריטב"א).

בְּעִדָּן הִטְבָּה תְּהֵא מְקַטְר קְטוֹרֶת - שתהא הקטרת קודמת להטבת שני הנרות, שבשעת הטבתם, תמרת עשן הקטורת כבר תהא עולה (מאירי לעיל יד, ב; רש"י פסחים נט, א). ויש שסובר כפשוטו, שבשעת הטבת הנרות יקטירו את הקטורת, וכהן אחד לא היה יכול לעשות את שתיהן (ראה חתם סופר בהעלותך ד"ה וזה מעשה המנורה).

תָּן לָהּ מִדְּתָה שְׁתֵּי הַדּוֹלָקֹת וְהוֹלֵקֶת וְכוּ' - שהכתוב אמר (שמות כז, כא) 'וערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר', ואי אפשר לפרש כפשוטו שידליק מערב עד בוקר, לכן דרשו שעל הכהן לסדר את המנורה באופן שידלקו הנרות ברציפות מערב עד בוקר (גור אריה [למהר"ל] שם). ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר, המספיק אפילו לליל טבת הארוכים. ואת השמן הנותר מלילות הקיץ הקצרים, השליכו (רש"י כאן, ובמנחות פט, א בפ' ראשון), ולא השתמשו בו להדלקה נוספת, כי אחרי שכבו הנרות, נפסל השמן למנורה (בית הלוי עה"ת ענייני חנוכה ד"ה כנתה זקוק לה). עוד יש לפרש, שאת השמן שנותר לאחר לילה קצר, השאירו שימשיך לדלוק ביום עד שכבו הנרות (רש"י שמות שם, ורש"י זבחים יא, ב, והצאן קדשים שם עומד על הסתירה ברש"י). ויש סוברים, שעשו את עובי הפתילות בהתאם לאורך הלילות, וללילות הקיץ הקצרים הכינו פתילות עבות יותר, כך שלא נותר שמן (תוס' ישנים; ריטב"א בשם הריב"א; רש"י מנחות שם, בפ' שני; תוס' שם בשם הירושלמי). וצ"ע מדוע שינו את עובי הפתילות, ולא את כמות השמן (שיעורי רבי גרשון פסחים נט, א). ויש סובר, ששיעור חצי לוג הוא הלכה למשה מסיני (ספרי בהעלותך ס, וראה מנחת ברוך קט, ד, שיישב זאת גם עם לשון הגמ' במנחות פט, א האומרת שחכמים שיערו חצי לוג).

כָּל הַלֵּילָה מְעָרֵב עַד בֶּקֶר - מלבד נר המערבי שלמרות שהניחו בו שמן כשאר הנרות, היה דולק כל הלילה וכל היום בנס, לעדות שהשכינה שורה בישראל (גמ' מנחות פו, ב).

דְּבַר אַחַר מְעָרֵב עַד בֶּקֶר וְכוּ' - ודרשה זו אינה חולקת על הדרשה הראשונה, אלא שהדרשה הראשונה דורשת פשוטו של מקרא, והדרשה השניה דורשת תיבת 'אותו' שסמכה התורה ל'מערב עד בוקר' (גבורת ארי; מעשה רוקח תמידים ומוספין ג, יא). ויש סובר, שהדרשות חולקות (מעשה רוקח שם, בשם מפתחות שו"ת נחפה בכסף).

אֵין לָךְ עֹבֹדָה שְׁפִשְׂרָה מְעָרֵב עַד בֶּקֶר אֶלָּא זֹו בְּלִבְדָּ - אין לך עבודה שזמנה מתחיל משקיעת החמה ונמשך עד הבוקר, אלא הדלקת הנרות (רש"י כת"י מנחות פט, א; תוס' שם ד"ה אין לך, וראה גבורת ארי התמה על תוס', וראה רמב"ן שמות יב, ו, שלדעתו זמנה בזמן תמיד של בין הערבים וקודם לו, וראה מקדש דוד קדשים כא, א שהאריך בענין).

הֵא רַבְּנִין - הסוברים שמטיבים חמשה נרות, מפסיקים בהקטרת הקטורת, ומטיבים את שני הנרות האחרונים (רש"י). ויש סובר, שדעת רבנן שאת הקטורת הקטירו קודם הטבת הנרות (רבנו חננאל).

קָרְצוּ, וּמִרְק אַחַר שְׁחִיטָה עַל יָדוֹ - הכהן הגדול שחט שחיטה כשרה שהיא רוב סימנים, וכהן אחר סיים את גמר השחיטה (רש"י). ואף ששחיטה כשרה ברוב סימנים, מצווה למרק (גמ' לקמן ל, א). וגם בבהמת חולין מצווה להוציא את כל דם הבהמה (ראה חולין כז, א ורש"י שם, ורש"י שם ט, ב), והחידוש ביום הכיפורים הוא, שלא נאמר שמאחר וכל עבודות היום נעשות על ידי הכהן גדול, לא ימרקו בו, קמ"ל הברייתא שמצווה למרק אף בו (ריטב"א לקמן שם, וראה תוס' שם ד"ה למה לי, שיישבו באופן אחר).